

Київський міський педагогічний університет імені Б. Д. Грінченка
Центр моніторингу столичної освіти

Моніторинг якості освіти: теорія та практика

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

16 — 17 грудня 2009 року

Київ • 2009

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції

УДК 371.261
ББК 74.202
М67

Схвалено до друку Вченою радою КМПУ імені Б. Д. Грінченка
(Протокол № 9 від 24. 09. 2009 р.)

Редколегія:

*Огнев'юк В. О.
Хоружа Л. Л.
Сорока М. В.
Бонь О. І.
Стеблецький А. Л.
Буйницька О. П.
Кондратенко Г. Г.*

Моніторинг якості освіти: теорія та практика : матеріали Всеукраїнської науково-
М67 практичної конференції [Редкол. : В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа та ін.]. — К. : КМПУ
імені Б. Д. Грінченка, 2009. — 196 с.

Матеріали висвітлюють теоретичні і практичні аспекти здійснення моніторингу професійної
діяльності сучасного вчителя, особливості впровадження методик експертного оцінювання яко-
сті роботи педагога та технології здійснення її моніторингу.

Для керівників навчальних закладів, учителів, аспірантів.

УДК 371.261
ББК 74.202

ЗМІСТ

● Розділ I. Якість освіти у контексті цивілізаційних змін

<i>Огнев'юк В. О.</i>	Проблеми та перспективи оцінювання якості української освіти	6
<i>Ляшенко О. І.</i>	Якість освіти як основа функціонування і розвитку сучасних систем освіти	9
<i>Савченко О. Я.</i>	Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу	12
<i>Андрюшина О. В.</i>	Особистісний освітній стандарт як складник якісної освіти XXI століття	19
<i>Андрійчук О. І.</i>	Сутність поняття «якість загальної середньої освіти»	23
<i>Атаманчук Ю. М.</i>	Аксіологічні проблеми реформування вітчизняної системи вищої освіти в контексті європейських стандартів	26
<i>Бережна В. С.</i>	Якість підготовки майбутніх менеджерів до інноваційної професійної діяльності у вітчизняних ВНЗ у контексті змін світового освітнього простору	30
<i>Євець Є. В.</i>	Глобалізація як світова тенденція розвитку вищої освіти	33
<i>Кудикіна Н. В.</i>	Якість освіти у контексті понятійно-категоріального апарату проблеми	36
<i>Латшина І. С.</i>	Підходи до створення умов ефективної автоматизації моніторингових досліджень на рівні загальноосвітнього навчального закладу	40
<i>Слесик К. М., Грінченко О. І., Пужайчереда Л. М.</i>	Синергетика як шлях до підвищення якості освіти: відкритість, інтеграція, особистісний підхід	43
<i>Терентьева Н. О.</i>	Якість освіти як показник інтеграційних і трансформаційних процесів у системі освіти	46
<i>Черниш А. П.</i>	Шляхи вдосконалення якості шкільної освіти	49

● Розділ II. Моніторинг як практична система оцінювання якості освіти

<i>Хоружа Л. Л.</i>	Професійна ідентичність майбутніх учителів як об'єкт моніторингового дослідження	54
<i>Бобрицька В. І., Беседа Н. А.</i>	Моніторинг якості знань учителів з питань здоров'язбереження як системна складова стратегії підвищення ефективності шкільної освіти	58
<i>Боднар О. С.</i>	Оцінка якості кадрової політики навчального закладу та моніторинг її ефективності	62

<i>Василенко Н. В.</i>	Організація моніторингу підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до управлінської інноваційної діяльності на засадах діагностики	66
<i>Дубасенюк О. А., Вознюк О. В.</i>	Проблема оцінювання якості професійної освіти в умовах суспільних трансформацій	72
<i>Волинець К. І.</i>	Нормативне забезпечення неперервної педагогічної освіти як основа моніторингу її якості	76
<i>Гаврилюк А. В.</i>	Забезпечення якості освіти за допомогою освітніх вимірювань	81
<i>Кміта Є. В.</i>	Моніторинг професійної іншомовної комунікативної компетентності авіадиспетчерів: теоретичні та практичні аспекти	83
<i>Козак Л. В.</i>	Роль і місце моніторингу в системі професійної підготовки	86
<i>Кулешова О. А.</i>	Роль моніторингових центрів у забезпеченні управління якісною інформацією щодо професійного розвитку вчителів	89
<i>Коваленко О. В.</i>	Моніторинг якості дошкільної освіти як проблема	92
<i>Кондратенко Г. Г.</i>	Моніторинг творчої активності студентів у процесі музично-педагогічної освіти	96
<i>Линьова І. О.</i>	Підготовка керівників навчальних закладів до здійснення моніторингу якості діяльності ЗНЗ	100
<i>Лобода О. В., Романюк В. В., Поліщук М. В.</i>	Організація моніторингу виховної роботи у ВНЗ на сучасному етапі розвитку вищої освіти	103
<i>Максименко В. П.</i>	Проблема моніторингу рівнів сформованості компетентностей школярів	106
<i>Мартиненко С. М.</i>	Використання засобів педагогічної діагностики у процесі моніторингу навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи	109
<i>Науменко Г. Г.</i>	Засади нормативно-правового та організаційного забезпечення діяльності регіональних центрів моніторингу освіти	112
<i>Онуфрієнко Н. О.</i>	Педагогічна діагностика як складник моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів	117
<i>Радзівєвський П. О., Зеленьок О. В.</i>	Методологія оцінювання якості викладання майбутнім педагогам навчальної дисципліни «Фізичне виховання» на засадах формування здоров'язбережувальної поведінки	120
<i>Швидун Л. Т.</i>	Деякі аспекти діяльності навчального закладу на моніторинговій основі	124
<i>Шегеда А. Ф.</i>	Моніторинг якості освіти загальноосвітнього навчального закладу	127
<i>Цуруль О. А., Іваха Т. С.</i>	Готовність до моніторингу якості освіти як особистісна характеристика сучасного вчителя	133

● **Розділ III. Якість професійної освіти: практичні аспекти**

<i>Линовицька О. В., Денисюк О. Я., Семененко А. П.</i>	Комп'ютерне тестування як складник освітнього моніторингу в контексті інформатизації навчального процесу	138
<i>Сорока М. В.</i>	Моніторинг як складник управління діяльністю студентського наукового товариства	143
<i>Ігнатов О. В.</i>	Моніторинг розвитку інтелектуальних здібностей учнів в умовах школи повного року навчання	147
<i>Економова О. С., Макарова Е. В.</i>	Професійно-творча самореалізація музиканта в контексті моніторингу якості підготовки спеціалістів	151
<i>Кобилляський О. В.</i>	Практичні аспекти навчання з охорони праці посадових осіб і працівників	155
<i>Колотуша В. П., Колотуша І. В., Ярощук О. П.</i>	Методологічні принципи організації початкової підготовки диспетчерів УПР	161
<i>Овсянкіна Л. А.</i>	Проблеми упровадження менеджменту якості у систему сучасної вищої освіти	165
<i>Редько С. І.</i>	Мотивація навчання як важливий фактор забезпечення розвитку професійно важливих якостей управлінця	168
<i>Романенко О. В., Костильов О. В., Руда О. Ю.</i>	Створення професійно орієнтованих тестових завдань з арахноентомології для студентів-медиків	171
<i>Сергеева Л. М.</i>	Інституційний аналіз у діяльності професійно-технічних навчальних закладів	174
<i>Соколовська С. В., Веклич Ю. І.</i>	Підвищення якості підготовки майбутніх учителів іноземної мови в умовах модульного навчання	178
<i>Таран О. П.</i>	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів: підходи, аспекти і структура визначення	181
<i>Цюман Т. П.</i>	Психолого-педагогічні засади моніторингового дослідження психофізичного розвитку дітей 5–7 років	186
<i>Шандрук Л. В.</i>	Проблема якості рефлексивно-інноваційної діяльності сучасного вчителя	188
<i>Шулигіна Р. А.</i>	Професійно-педагогічна діяльність як чинник формування педагогічної культури майбутнього вчителя	192

4. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности. — М.: Институт психологии РАН, 2004. — С. 47.
5. Ноженкина О. С. Профессиональная деформация учителя и педагогическая рефлексия // Вопросы психологии. — 2009. — № 2. — С. 55–62.
6. Очерки русской культуры XIX века. — Т. 4. — М.: Мысль, 2003. — 198 с.
7. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения. — Т. 2. — М.: Политическая литература, 1954. — 122 с.

Професійно-педагогічна діяльність як чинник формування педагогічної культури майбутнього вчителя

Шулигіна Р. А.,

доцент кафедри педагогіки

Київського національного лінгвістичного університету,

кандидат педагогічних наук

У статті розглядаються питання, пов'язані з якістю практичної підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності, розвитком його світоглядних і культурологічних якостей, а також наголошується на важливості порушеної проблеми в контексті цивілізаційних перетворень.

Ключові слова

Педагогічна культура, професійна майстерність, практична підготовка вчителя, творчість, педагогічна діяльність.

Складні, суперечливі процеси реформування й оновлення системи освіти, що відбуваються на сучасному етапі вимагають значного поліпшення підготовки педагогічних кадрів. Успішне розв'язання педагогічних завдань навчання і виховання молоді на вирішальному етапі залежить від учителя, його ідейної переконаності, професійної майстерності, ерудиції і культури. Націленість на те, щоб зробити людину метою, а не лише засобом культуротворчого процесу, зумовила необхідність всебічного розвитку особистісних якостей майбутнього вчителя.

Не підлягає сумніву те, що майбутній учитель повинен мати якісну підготовку за фахом, глибоко знати психолого-педагогічні особливості навчально-виховного процесу, основні методи і форми його здійснення, вміти ефективно їх використовувати для досягнення якісних результатів у навчанні й вихованні. У зв'язку з цим велике значення для теорії і практики навчання має наукова розробка різноманітних аспектів професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, зокрема його педагогічної культури. Важливість розв'язання означеної проблеми підкреслюється в державних програмах, концепціях, положеннях тощо. Одним зі стратегічних завдань, окреслених в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), є створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації та самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі [1, 6]. У Концепції 12-річної школи зазначається, що «основою всіх перетворень в освіті має стати реальне знання потенційних можливостей дітей, прогнозування потреб і моделей розвитку особистості» [2, 8]. Також висувуються завдання виховання нової генерації педагогічних кадрів, розробки комплексу теоретичних і методичних основ щодо забезпечення підготовки вчителя до формування творчої особистості учня, скоординованої підготовки вчителів до її формування в системі професійної освіти [5, 3].

Теоретичний аналіз філософських, психолого-педагогічних праць дає змогу виявити дуже вагому й показову тенденцію в осмисленні сутності педагогічної культури майбутнього вчителя, що складається в русі до гуманної педагогіки. Кращим доказом цьому є пряме звернення до думок тих, хто протягом століть творить педагогічну практику навчання і виховання (Сократ, Платон, Ф. Бекон, К. Гельвецій, Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, Я. А. Коменський, Г. Песталоцці та ін.).

У вітчизняній науці принципи гуманної педагогіки відстоювали і здійснювали у своїй практиці П. П. Блонський, Н. І. Новікова, А. Н. Радищев, Л. М. Толстой, К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський, а також сучасні педагоги-новатори. В роботах багатьох дослідників підкреслюється, що характер-

ними рисами сучасного вчителя є глибокі знання своєї спеціальності у поєднанні з методичною майстерністю, розуміння індивідуальних особливостей учнів різного віку, їхнього внутрішнього світу, мотивів поведінки, бажання і вміння спілкуватися з ними, сучасне науково-педагогічне мислення, почуття нового, готовність до постійної самоосвіти, поглиблення й поповнення знань з різних галузей науки, мистецтва й культури. Проблема становлення особистості вчителя висвітлена у роботах з професіографічного дослідження праці педагога (В. І. Бондар, А. А. Вербицький, Е. А. Гришин, Н. В. Кузьміна, О. В. Киричук, В. О. Сластьонін, О. І. Щербаков та інші); розробки психолого-педагогічних основ результативності професійної діяльності вчителя та педагогічних колективів (Ш. О. Амонашвілі, Є. Н. Жучева, В. А. Караковський, О. П. Кондратюк, В. Є. Храпов, М. Ф. Цветаєва, А. Н. Чкалов та ін.); визначення механізму професійної адаптації молодого вчителя (Л. Н. Лєсохіна, О. Г. Мороз, Т. С. Полякова, І. С. Попов та ін.), визначення шляхів, засобів, методів професійного становлення учителя в умовах педагогічного вузу, динаміки процесу формування готовності випускників вищої педагогічної школи до професійної діяльності (О. О. Абдулліна, Є. П. Белозерцев, А. П. Войченко, В. В. Кудіна, В. Ф. Колупаєв, Н. В. Кузьміна, С. М. Мартиненко, Л. В. Спінін та інші).

Проблеми формування майстерності у професійній діяльності майбутнього вчителя розглянуті в роботах Ю. П. Азарова, Г. Ф. Грінченка, І. А. Зязюна, Л. І. Рувінського, Н. М. Тарасевич. Творча діяльність вчителя з точки зору теорії та практики внутрішкільного управління досліджена в роботах Ю. В. Васильєва, Б. С. Кобзаря, В. І. Маслова, Д. І. Румянцевой, Р. А. Шакурова та інших. Дослідженню кола професійних знань, умінь і навичок майбутніх вчителів присвячені роботи зарубіжних авторів, зокрема О. Березовського, Б. Бромберек, І. Вільш, Ю. Козловської, Е. Ляска, а також Т. Малиновського — Польща; Г. Атанасов, П. Драганов, С. Жекова — Болгарія; Е. Сечи, І. Фалуш — Угорщина; В. Кирчи, А. Хумея, У. Шварцер — Німеччина та ін.

За останнє десятиріччя проблема підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в сучасних умовах реформування освіти набула особливої актуальності, хоча вона завжди посідала центральне місце як в теоретичному, так і практичному значенні.

Практика предметного навчання, що склалася в педагогічних навчальних закладах, зокрема тих, що готують вчителів іноземних мов, відбиває об'єктивну необхідність диференціації соціально-педагогічного знання, сприяє поглибленню професійної підготовки педагогів. Але не можна забувати, що поряд із процесом диференціації повинен здійснюватися і процес інтеграції знань і навичок, а головне — світоглядних, культурологічних якостей майбутніх педагогів. У зв'язку з цим все більшого значення набуває культурологічний аспект підготовки майбутніх вчителів, де поряд із традиційними підходами до формування педагогічної культури значна увага приділяється розвитку духовної сфери педагога, основними критеріями якої є культура мислення, почуттів, гуманна поведінка особистості. Духовна культура є необхідним складником педагогічної культури вчителя, його загальнонаукової та професійної підготовки. Це дає підстави розглядати проблему формування педагогічної культури як основну. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє практична підготовка вчителя, зокрема іноземної мови, побудована на міцному теоретичному фундаменті психолого-педагогічного та мовознавчого аспектів.

Система педагогічної практики спрямована на озброєння майбутніх вчителів іноземної мови комплексом умінь та навичок, необхідних для здійснення навчально-виховної роботи, принципово змінює науковий і технологічний статус системи фахових дисциплін та можливості використання відповідних знань у системі урочної, позакласної та позашкільної соціально-педагогічної діяльності вчителя.

Раціонально організована педагогічна практика, яка охоплює цілісний цикл практичної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, є засобом формування педагогічної культури, передумовою духовного розвитку особистості. Повний цикл педагогічної практики становить сукупність різних етапів практики, організованої спеціальними кафедрами, зокрема методики викладання іноземних мов, педагогіки, психології, метою яких є вироблення професійних умінь та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Педагогічні вміння виступають як синтез знань та дій. Вони спираються на знання сутності педагогічного процесу, засобів і послідовності дій учителя. Педагогічні вміння — це не просто потенційний запас знань про об'єктивні засоби діяльності, але й реалізація їх на практиці, тобто комплекс певних дій [6, 79].

Педагогічна практика — це перетворювальна діяльність, в якій діють два суб'єкти. Адже, щоб «щось» перетворити, на «щось» вплинути, потрібно це «щось» пізнати. Лише взаємодія пізнання та практики спроможна привести до культуротворчих процесів у педагогічній діяльності. Через творчу діяльність знання найбільш активно трансформуються у свідомості людини. Отже, педагогічна практика сприяє не лише творчому засвоєнню знань, але й активізує процеси переходу внутрішніх форм існування культури у зовнішні та навпаки. У процесі впровадження знань під час педагогічної практи-

ки виявляються як недоліки, так і сильні сторони теоретичного навчання. Йде накопичення, аналіз та узагальнення досвіду педагогічної діяльності. «Досвід переконує, що ніяке „знання школи“, одержане викладачами та студентами академічним шляхом, не може компенсувати відсутність досвіду їхньої практичної участі в її життєдіяльності, у перебудовних процесах, що відбуваються в ній. Тому основоположним принципом перебудови педагогічної освіти ми вважаємо інтеграцію педагогічного інституту школи» [3, 15].

Прагнучи підтримати процеси європейської інтеграції, що відбуваються у різних сферах життєдіяльності, охоплюючи й освітній простір, ми чітко усвідомлюємо, що теоретичні знання не компенсують практичних потреб суспільства. Давно відомо, що життя дає кращу школу, досвід і практика необхідні у будь-якій справі і їх не замінить ніяка теорія.

Таким чином, розвиток культури, зокрема педагогічної, залежить не лише від наявності інформації, тобто знань, але й від творчої діяльності. Самі питання культуротворчого процесу, взаємозалежності педагогічних знань та практичного їх використання чи перетворення на практичні вміння та навички стали основними протиріччями, над вирішенням яких працюють науковці. Основа цих протиріч полягає в тому, що під освітою розуміється набуття знань, а культура — це насамперед залучення особистості до процесів виникнення знань та застосування їх на практиці.

З наведеного можемо зробити висновок, що педагогічна культура — це така система якостей, що забезпечується не кількістю інформації, а продуктивністю її використання з практичною метою, що різко підвищує ефективність діяльності, доводячи її до досконалості. При цьому практичні цілі реалізації педагогічної культури мають яскраво забарвлену гуманістичну спрямованість. А показником рівня розвитку педагогічної культури є особистісний прогрес, який визначається постійним підвищенням міри творчого розвитку особистості майбутнього вчителя та рівня розвитку його особистої культури.

Зважаючи на взаємозалежність розвитку педагогічної культури та педагогічної діяльності й бажаючи з'ясувати основні властивості педагогічної культури, розглянемо питання про побудову та функціонування педагогічної діяльності. Спочатку порівняємо структури побудови діяльності, а саме — педагогічної діяльності вчителя і педагогічної діяльності студента. Якщо діяльність має структурну побудову: суб'єкт, об'єкт, мета, засіб, результат, то в педагогічній діяльності замість неживого, бездуховного об'єкта виступає жива людина зі своїми потребами, інтересами, яка здатна протидіяти чи сприяти впливові суб'єкта-педагога. Зважаючи на це, слід зазначити, що сама особливість педагогічної діяльності полягає в тому, що тут складаються специфічні стосунки «суб'єкт — об'єкт», між якими встановлюється прямий і зворотній впливи. А якщо у соціальній взаємодії активні обидві сторони, то об'єкт не може бути визначений як об'єкт. Кожна зі сторін є джерелом активності й кожна зазнає впливу іншої. З цього видно, що замість об'єкта в структуру педагогічної діяльності слід увести суб'єкта — учня. Отже, структура педагогічної діяльності набуває такого вигляду: суб'єкт (учитель) — суб'єкт (учень) — мета — засіб — результат. У стосунках «учитель — учень» основну увагу спрямовано на набуття теоретичних знань учнями. Ці розбіжності у структурній побудові між діяльністю та педагогічною діяльністю й сприяють активізації пізнавальної та ціннісно-орієнтаційної діяльності.

Отже, зробимо спробу відобразити структуру педагогічної діяльності майбутнього вчителя. На нашу думку, вона матиме такий вигляд: суб'єкт (викладач) — суб'єкт (студент) — суб'єкт (учень) — мета — засіб — результат. Слід зазначити, що під компонентом структури педагогічної діяльності «суб'єкт (викладач)» ми розуміємо викладачів вузу, методистів, шкільних учителів, тобто всіх, хто забезпечує теоретичну та практичну підготовку майбутніх вчителів. Звертає на себе увагу та обставина, що в наведеній структурі необхідними складниками є три суб'єкти. Ми вважаємо, що означене вказує:

— *по-перше*, незначне посилення уваги особистісного аспекту в педагогічній діяльності майбутнього вчителя, а також і в його педагогічній культурі порівняно з іншими видами професійної культури;

— *по-друге*, якщо взаємодія суб'єкт (викладач) — суб'єкт (студент) вказує на виняткове значення набуття студентом теоретичних знань у запропонованій структурі, то взаємодія суб'єкт (студент) — суб'єкт (учень) підкреслює також значення набуття майбутнім учителем практичних умінь та навичок.

Без професійно-педагогічної діяльності не може бути сформована педагогічна культура, але й без педагогічної культури не може відбуватися професійно-педагогічна діяльність. Практичні форми навчання є видом професійно-педагогічної діяльності [4, 7]. Це дає нам підстави вважати, що педагогічна практика може виступати засобом формування педагогічної культури майбутнього вчителя. Адже про сформованість педагогічної культури ми робимо висновок на підставі того, як і в якій формі вчитель реалізує на практиці свій культурний арсенал для досягнення поставленої виховної чи навчальної мети. Тобто лише через практичну діяльність педагогічна культура здатна постати важливою умовою перетворювального впливу на людину.

Саме культура у всьому розмаїтті її предметних виявів постає не як фактор, що надає обмеження на перетворювальну діяльність, а як дуже важлива умова закріплення, збереження наступності й постійного вдосконалення засобів перетворювального впливу на світ, саме завдяки своєму постійному взаємозв'язку з людською практикою, постійній «взаємонаціленості» культури на практику і практики на культуру.

Аннотация

В данной работе рассматриваются вопросы, связанные с качеством практической подготовки будущего учителя к педагогической деятельности, развитием его мировоззренческих, культурологических качеств, а также подчёркивается важность поднятой проблемы в контексте цивилизационных преобразований.

Summary

This work considers problems connected with quality of practical preparation of a future teacher to pedagogical activity, development of his / her world outlook, culturological qualities and underlines the importance of a touched problem in the context of civilizational changes.

Джерела

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). — К.: Райдуга, 1994. — 61 с.
2. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). — Директор шк. — 2002. — № 1. — С. 5—15.
3. *Бондаревская Е. В.* Теоретико-методические вопросы изучения и формирования педагогической культуры // Формирования педагогической культуры будущего учителя. — Ростов н/Д: РГПИ, 1989. — С. 3—20.
4. *Букач М.* Практика як засіб формування педагогічної культури // Наука і освіта. — 2001. — № 2. — С. 5—10.
5. *Сисоєва С. О.* Педагогічна творчість: Монографія. — Х., К.: Кн. вид. «Каравела», 1998. — 150 с.
6. *Шаліх З. М.* Роль педагогічної практики у розвитку педагогічних умінь і здібностей студентів // Вища і середня педагогічна освіта: Республ. науково-методичний зб. — Вип. 13. — К.: Вища школа, 1987. — С. 78—82.